

M. Niyazi Sepetçioğlu'nun "Benim Adım Yunus Emre" Romanında Yol ve Yolculuk Metaforu: Tasavvufi Bir İnceleme

The Metaphor of Road and Journey in M. Niyazi Sepetçioğlu's Novel "Benim Adım Yunus Emre": A Sufi Reading

ÖZET

Yunus Emre, Hoca Ahmet Yesevi'nin öncülük yaptığı Orta Asya Türk-İslam düşünce geleneğinin Anadolu'ya taşıdığı tasavvuf anlayışının en özgün temsilcilerindendir. 13. yüzyıl Anadolu'sunun Karaman ve Konya çevresinde yaşadığı tahmin edilen bu halk şairi ve derviş, hem edebiyat tarihi çalışmalarında hem de günümüz Türk romanlarında yeniden yorumlanmaya devam edilmektedir. Bu çalışmada, Mustafa Niyazi Sepetçioğlu'nun *Benim Adım Yunus Emre* (2012) adlı romanında "yol" ve "yolculuk/kervan" temalarının nasıl işlev gördüğü irdelenmektedir. Çalışmanın temel hedefi, romandaki yolculuğun sadece fiziksel bir mekândan başka bir mekâna hareket olmaması değil; aynı zamanda bireyin kültürel-historik-benlik değişimi, 13. yüzyıl Anadolu'sunun tarihsel- sosyolojik gerçekliği ve bu gerçekliğin içinden süzülen tasavvufi olgunlaşma yolculuğuna işaret eden birden çok anlamda metafor olmasıdır. Tematik analiz yöntemi ve Lakoff ile Johnson'un kavramsal metafor kuramı bağlamında ele alınan romanda, yolculuk bireysel, tarihsel-toplumsal ve tasavvufi boyutlarda ilgilidir. Sonuçlar, Sepetçioğlu'nun "miskin Yunus" motifini sadece mistik bir ermiş, bilge adam olarak değil, aleladel insan ve bu zaafı ile sınanmış, pişmiş bir derviş olarak ele aldığını göstermektedir. Çalışma, çağdaş Türk tarihî romanının bu alanda sıkça işlenen tasavvuf konularını nasıl ele aldığına dair bir bakış açısı oluşturmakta ve özellikle Yunus Emre üzerine yazılan romanlar literatürüne bir katkı sağlamaktadır.

(Times New Roman, 9 Punto, Mak. 250 Sözcük).

Anahtar Kelimeler: Mustafa Niyazi Sepetçioğlu, Yunus Emre, yol metaforu, tasavvuf, Anadolu Selçuklu dönemi.

ABSTRACT

Yunus Emre stands as one of the most distinctive representatives of the Sufi tradition transplanted into Anatolia by the Central Asian Turkish-Islamic philosophy spearheaded by Hoca Ahmet Yesevi. Believed to have lived in the Karaman and Konya regions of thirteenth-century Anatolia, this folk poet and mystic continues to be reinterpreted in both literary-historical scholarship and contemporary Turkish fiction. This study examines the metaphorical functions of the "road" and "journey" motifs in Mustafa Niyazi Sepetçioğlu's novel *Benim Adım Yunus Emre* (2012). The primary aim is to demonstrate that the journey depicted in the novel is not merely a geographical displacement but a multi-layered metaphor symbolizing the protagonist's inner transformation, the social realities of thirteenth-century Anatolia, and the Sufi process of spiritual maturation (seyru sülûk). Drawing on thematic analysis and Lakoff and Johnson's conceptual metaphor theory, the study explores the journey across three fundamental dimensions: individual-internal, historical-social, and Sufi-mystical. The findings reveal that Sepetçioğlu constructs the figure of "miskin Yunus" not as a purely mystical hero but as a dervish tested by human frailties and refined through those very trials. The study offers a fresh perspective on how the modern Turkish historical novel transforms classical Sufi themes and contributes to the growing body of scholarship on Yunus Emre in fiction.

Keywords: Mustafa Niyazi Sepetçioğlu, Yunus Emre, road and journey metaphor, Sufism, Anatolian Seljuk period.

GİRİŞ

Yunus Emre, Cumhuriyet aydınlarının ancak emekten sonra keşfettikleri, Fuat Köprülü'den beri edebiyat tarihi içinde çok cepheli olarak değerlendirilmiş bir değer olmuştur. Hem âşık hem mutasavvıf hem hümanist bir âlim hem de kendi kendilerine miskin diyerek seslenen bu dervişi birkaç kavrama hapsedemeyiz; çünkü Yunus Emre her devirde yeniden okunmaya, yeniden anlama çalışmayı gerekli kılacak kadar derinliği olan bir isimdir. Beşir Ayvazoğlu, bu çok katmanlı anlam dünyasına girerken içinde buldukları ideolojik saflaşmaların etkisiyle Yunus'u farklı bir kalıba sokma tehlikesine dikkat çekemeyen ikinci cumhuriyet aydınlarının Yunus'u "Kendi"lerinin yönünden keşfettiklerinin ardından, çok sayıda ideolojik grup onu kendi düşünce ve inanç dünyasına kaynak göstermiş, oradan referans almıştır. "O bizim Sokrates'imiz, Dante'miz, Petrarca'mız,

Canan Ergen Eşer¹
Selin Karacan Işık²

How to Cite This Article

Ergen Eşer, C. & Karacan Işık, S. (2026). M. Niyazi Sepetçioğlu'nun "Benim Adım Yunus Emre" Romanında Yol ve Yolculuk Metaforu: Tasavvufi Bir İnceleme. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(5), 786-791. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20479278>

Arrival: 14 April 2026
Published: 31 May 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Okul Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı, Felsefe Grubu Öğretmeni, Antalya, Türkiye. ORCID: 0000-0002-8256-3549

² Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Antalya, Türkiye. ORCID: 0000-0002-5955-429X

Erasmus'umuz Villon'umuz, Pascal'ımız hatta Freud'umuz olmuştur. O bir yandan Alevi, bir yandan Sünni, bir yandan Türkçü bir yandan İslamcı, bir yanan socialist bir yandan da hümanisttir" Yunus'un omuzlarına bu denli yoğun yük yüklenmiştir diye eleştirir (Ayvazoğlu 2017: 18).

Orhan Okay'a göre Yunus Emre'de insan sevgisi ve hoşgörüsünün kaynağı, İslam düşüncesiyle Öz Türk ve Anadolu Dedelerinin dervişlik tavrının ideal bir senteze ulaşmasından kaynaklanır. Hilmi Yavuz'a göre ama Yunus'u sadece Anadolu kültürünün özgün bir ürünü saymak, onun evrensel boyutunu göz ardı etmek olur. Ne var ki Yunus'u Batılı okuyucuya "evrensel" kılmak adına İslamî kavramları ve tasavvufî derinliği metinden söküp atan bu gönüllü mankurtluğun da gözden kaçırılmaması gerekir. Bu görüşün en belirgin örneği Eduardo Roditi'nin *Yunus Emre: Sufi Dervişin Şiirleri* adlı yapıtıdır. Roditi, Âşık Yunus'u Anadolu Selçuklu saltanatına karşı başkaldırmış, Şamanizm, Maniheizm ve Zerdüştlükten beslenen, Kuran akaidine uzak bir derviş olarak tanımlar. Bu anlayış Avrupa'nın geneli sömürgeci orta çağ bilimsel gerçeklik veya "kutsal" aklında yansır (Ayvazoğlu, 2017: 20-22).

Yunus Emre sadece klasik edebiyat araştırmalarına kaynak teşkil etmez, aynı zamanda modern Türk romanına da ilham vermektedir. Özellikle tarihi ve otobiyografik romana yönelen, Tarihi romanı ile adından söz ettiren; Emine Işınso (Bir Ben Vardır Benden İçeri), Konya beyliğinde çıkan yangını anlattığı hikayesi ile *Od(Od)*, Yukarıdaki Şair adlı romanı ile ismi geçen Nezihe Araz, *Dertli Dolap / Yunus Emre'nin Hikayesi* adlı eseri ile çok satan yapıtlarında bulunan eser veren Mahmut Ulu (*Aşka Ağlayan Derviş*) ve Şeyh Galip, Nazım Hikmet, Ece Ayhan, Can Yücel gibi şairlere öncülük eden Sezai Karakoç gibi daha pek çok yazar bu alanda eser vermiştir. Menkıbe-i Yunus namı diğer Hüdâyî Dede (Elmas), Hüdâvendigâr Dede'nin teraneleri (Niyazi Mısıri), Betüyye'deki Derviş Han adlı dramaturgik eser (Mevlâna Celâleddin Rumi), Betüyye'deki Anadolu Dervişleri (Hacı Bektaş Velî) gibi isimlerle anılan Derviş Yunus'un menkıbesi üzerine yazılan romanlarda menkıbe-i malzemenin ön planda olduğu gözlenmektedir. Okuyucu, Derviş Yunus'un menkıbesinde gençlik senelerinden itibaren arayış içinde olduğunu, bazen sükûnete ulaşan huzursuzlukla bir çatışma halinde varlık, yokluk, dünya ve ahiret üzerine kafa yoran derin birikimli bir derviş olduğuna şahit olur (Erkmen, 2014: 359).

Mustafa Niyazi Sepetçioğlu da Yunus Emre'nin yaşamını romanlaştıran yazarlar arasında yer almaktadır. Benim Adım Yunus Emre adlı romanda Yunus Emre, mistik ve gizemli yönüyle değil insan yönleriyle ele alınmıştır. Miskin Yunus; zaafa düşen, sinirlenen, şaşırın, hâlden hâle geçen, kendi bildiğinin farkında olmayacak kadar alçakgönüllü ve Hak âşığı bir kişiliktir. Bu yazımın amacı, Karaman ve Konya dolaylarından yollara düşen Yunus Emre'nin geçtiği şehirler üzerinden 13. yüzyıl Anadolu'sunu değerlendirmek ve insanın hayat dediğimiz uzun yol üzerinde verdiği mücadeleyi, insani zaafalarını ve iç çatışmalarını "yol" metaforu ile keşfetmek.

KURAMSAL ÇERÇEVE: YOL VE YOLCULUK METAFORU

Edebiyatta "yol" ve "yolculuk" kavramları, ilk bakışta coğrafi bir yer değişimini çağırırsa da bu kavramların derinliğine inildiğinde, öznenin varoluşsal dönüşümünü, hakikat arayışını ve tekâmül sürecini simgeleyen köklü izleklerle karşılaşılır. Bu kavramlar, tarihsel ve felsefi süreçler içinde birbiriyle iç içe geçmiş iki ana kaynaktan beslenir: Batı düşüncesinde sistematik bir çerçeveye kavuşturulan metafor kuramı ve İslam tasavvuf geleneğinin seyr u sülûk öğretisi. Metafor, dar anlamda bakıldığında sanat kaygısıyla başvurulan bir söz oyunu, bir üslup süsü gibi görülebilir; oysa George Lakoff ve Mark Johnson'ın ortaya koyduğu "Kavramsal Metafor Kuramı", bu algıyı kökünden sarsmıştır. Lakoff ve Johnson'a göre metaforlar, şairlerin ya da yazarların başvurduğu edebi araçlar değil, her insanın düşüncesini, algısını ve dolayısıyla eylemini yapılandıran temel zihinsel süreçlerdir; yani metafor, insanın dünyayı anlama biçimidir (Lakoff ve Johnson, 2005: 25). Bu nedenle "Hayat bir yolculuktur" metaforu, hedef alan olan "hayatın" karmaşık hale açık hiç varsayılan "yolculuğun" somut aşamaları, başlangıç, duraklar, yol ayrımları, engeller, sapaklar ve varış noktası, üzerinden anlaşılır kılmaktadır.

Tasavvuf İslam düşüncesinde tasavvuf, özünde Hakk'a ulaşan manevi bir yolculuk ve bu yolculuğa "seyr u sülûk", manevi seyir ve nefsin terbiye edilmesi, denir (Öngören, 2012: 80). Seyr u sülûk; dervişin adım adım nefsini temizleyerek ilahi aşka ulaşma yolculuğudur; müritin bir mürid rehberliğinde yaptığı bu iç seyahat, nefsin yedi halini, atvâr-ı seb'a, teker teker aşarak "insan-ı kâmil" olmaya doğru yol alır (Öngören, 2012: 104). Divan şiirinde ve Yunus Emre'nin söyleyişlerinde ve şiirlerinde de bu tema, ebedi yuvaya, Hakk'a, dönüş hasreti olarak tanımlanır; "Yola düşüp dosta gider gine aslın ulaşmağa" dizesi bu eski hasretin edebi ifadesidir (Tatçı, 1991: 54). Tasavvufun yolcu anlayışını daha da derinleştiren husus ise "devir" veya "devr" anlayışıdır. Dönme dolayım, zaman ve çağ anlamlarını ihtiva eden devr; ruh eşyadan mâna âlemine doğru yol alırken dervişin ontolojik konumunu tayin eder (Ocak, 1983: 197). Tasavvufta yaradılışın kademeleri anlayışına göre bir varlık önce taşlaşmış anadan, sonra ağaçlaşmış anadan, daha sonra hayvanlaşmış anadan ve son mertebede insanlaşmış anadan biri olur; ancak insan olarak bu dünyaya gelebilmişse fena fillah, Allah'ta yok olma, sayesinde gittiği yolun sadece bir kısmını geri yürür ve varlık tekrar Allah'a ulaşır (Pala, 2005: 112).

Türk roman geleneğinde yolculuk, bireyin hem toplumsal hem de ruhsal değişimini, Tanzimat'tan günümüze yazarların sıkça kullandığı bir anlatı unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Roman, temel anlamda bireysel çatışmaların odağına konulduğu eserler olduğu için (Pulat & Karacan Işık, 2020: 1991), bu çatışmaların şiddetlendiği ya da çözüldüğü dramatik bir ortam olarak yolculuğu seçer. Latife Tekin'in *Buzdan Kılıçlar* romanında yoksul insanların içinde büyük kente para aramaya gidişi masalsi ve trajik bir yolculuğa dönüşürken (Karacan Işık, 2019: 51), Sepetçioğlu'nda ise bu motif tarihsel gerçeklikle tasavvufi metafiziğin kaynaştığı epik bir arayışa dönüşür. Yunus'un yolculuğu, Türk romanındaki tipik "arayış içinde aydın" karakterinin, "hakikat peşindeki derviş" karakterine dönüştüğü özgün bir örnek olarak, edebiyatımızdaki yerini alır.

ROMANIN KURGU YAPISI VE YOL MOTİFİ

Benim Adım Yunus Emre'de hikaye sonlandığı yerde, aynı zamanda başlamaktadır. Yani Sepetçioğlu ustaca, olayların akışını tasavvufun "devr" kavramına uygun bir şekilde işlemiştir: roman, Yunus'un Hacı Bektaşî Veli'nin dergâhının kapısında beklediği sahneyle başlar ve sona ermez; okuyucu, bu daire kapanmadan önce gerçekleşenlerin tümüne tanıklık ederek, tekrar başa döner. Bu dairesel anlatım, rastgele bir teknik tercih değil, yazarın felsefi bir değerlendirmesidir.

Roman olaylar örneği oldukça kısaca şu tür: Karaman'dan Konya'ya giden Yunus, Sarıköylü hemşerilerinin çağrılarını öğrenince heybesi omuzunda yola çıkar. İlk durağı Meram Bağları civarındaki kervansaraydır; hanın kapalı olması nedeniyle Çedikçi Ahmet Ustaya haber verir ve yoluna devam etmeden önce ekmeğini yolluk alır. Akşehir bostanlarında dinlenir, göl kıyısında yaşlı bir balıkçıyla sohbet eder köyde geceyi geçirir. Son bulunduğu dervişler ile Eskişehir sapağına kadar yürür. Orada Şehzade Osman'la karşılaşma yapılır; birlikte bir bileyciden İnegöl tekfurunun Kayı çobanlarına zulmettiği haberini alırlar. Şehzade Kayı'lara yönelirken Yunus yolunu sürdürür. Köye varıldığında köylüler Hacı Bektaşî Veli'nin tekkesine gidip kışlık buğdayı getirmesini istedi. Dergâhta pir, her bir alıç tanesi için nefes teklif ederken, Yunus düşündüğünü köylülerin yüz rengine koyar ve buğday için ısrar eder. Sonunda hem pirin teklifini hem de köylülerin güvenini kaybettiğini anlayarak kapıya geri döner ve "Bizim Yunus" diye çağrılacağı gün için beklemeye başlar.

Sepetçioğlu, yol hikâyelerinde genellikle yalnızca bir arka plan oluşturan yolu, anlatının taşıyıcı iskeleti haline getirir. Her durakta kahraman, kendi iç dünyasında yeni bir pencere açar; her karşılaşmada Yunus, kendisiyle ve dünyanın gerçekleriyle daha çok yüzleşir. Olay, bu romanda "romanın hayata dönük yüzü, romanın vitrini" (Tekin, 2002: 62-63) işlevi görürken; Sepetçioğlu bu vitrini yol imgesiyle süsleyerek, hem anlattığı fiziki mekânı, hem kahramanın ruh mekânını bir arada okuyucuya sunar.

ROMANDA YOLCULUĞUN BOYUTLARI

Bireysel ve İçsel Yolculuk

Romanın odağındaki Yunus figürü, her şeyden önce kendi iç dünyasında derin bir çatışma yaşayan ve bu çatışmayı çözmek, aşmak, bir anlamda kendini yeniden kurmak üzere yola çıkan bir ferdi temsil etmektedir; bu yönüyle onun yolculuğu, başlangıç noktasından varış noktasına uzanan düz bir hat değil, içe doğru inen ve her adımda daha yoğunlaşan sarmal bir hareketin dışavurumudur. Tasavvufi öğretilerde kişinin kendi varlığına yönelik gerçekleştirdiği bu içsel seyahat, kalbi mânevî kirlilerden arındırma ve nefsi terbiye etme —tezkiye-i nefis— süreciyle doğrudan bağlantılıdır (Öngören, 2012: 86). Sepetçioğlu'nun Yunus'u, dünyevi arzularından ve egosundan sıyrılmaya çalışırken mücadelenin ağırlığını, zaafın kışkırtıcı ve yenilginin acısını beşeri boyutlarıyla okuyucuya hissettirmektedir. Kahraman, dış dünyadaki zorluklarla hesaplaşırken aslında kendi nefsindeki "nefs-i emmâre"yi —her türlü kötülüğü emreden, insanı alçağa çeken nefsi— etkisiz kılma savaşı vermekte; bu savaşın alanı ise Konya ovalarında, Akşehir bostanlarında ve Eskişehir sapağındaki rüzgârlı geçitlerde cisimleşen Anadolu yoludur (Ocak, 1983: 226).

Yolculuğun bireysel ve içsel boyutunu en berrak biçimde açığa çıkaran sahne, Yunus'un Şeyh Edebalî'nin dilinden işittiği şu cümledir:

"Hepimiz günü geldiğinde Hakk'ın divanında yârimize varacağız, yarımı bütünleyeceğiz... amenna!" (Sepetçioğlu, 2012: 159).

Bu cümle, görünürde kısa ve yalın bir ifadedir; oysa içinde tasavvuf düşüncesinin en köklü ontolojik kabulünü barındırır: insan bu dünyada eksik ya da yarım ve yolculuğun nihai hedefi bu yarımılığı tamamlamak, parçalanmış olanı bütünleştirmek, ayrı düşmüş olanı yeniden kavuşturmadır. Bu varoluşsal yarımılık fikri, yalnızca Yunus'un kişisel dramını değil, insanlığın evrensel durumunu da özetler; zira tasavvufun "insân-ı kâmil" ideali söz konusu yarımılıktan tam olmaya geçişin adıdır. Romanda bu hakikat, Şeyh Edebalî'nin bir başka söylemi aracılığıyla somutlanır:

"Ya burdan noksan gidiyorsak, işimizi, görevimizi noksan bırakmış gitmekteyseniz? Burada ne için, neden bulunduğumuzu, ne sebeple yaşadığımızı unuttuysanız ve öyle yaşamış isek...? Orada nasıl bütünleniriz, nasıl zahmetsiz bir sonsuzluk yaşarız? Öyleyse bu günü yarına bırakmadan peteği onarmalıyız, kovani taşmalıyız; arılar ha uçtu ha uçacaklar." (Sepetçioğlu, 2012: 159).

Bu pasajda devreye giren arı imgesi, Türk ve İslam şiirinin ortak sembol dağarcığından beslenen güçlü bir metaforu harekete geçirir: arı, hem bireysel disiplinin hem toplumsal sorumluluğun hem de ilahî düzene uyumun simgesidir; peteği onarmak ruhu arındırmak, kovani taşımak ise topluluğu ayakta tutmak anlamına gelir. Yunus'un içsel yolculuğunu en felsefi ve en şiirsel düzlemde somutlaştıran pasaj ise şudur:

"Yollar, insan ömrüne benzer, insan ömründen farksız yollar; inişleriyle çıkışlarıyla yorucu yayla yollarından ferah ormanlara giriverince bir çıkmazlık korkusunda bunaltıcı olsa da tıpkı insan ömrü gibi tükeniveriyor bir yerde. Yolların sona erdiği yolda başlayan yeni yollar, yürüyecek insan ayakları beklese de sen yolunu tamamladın mı artık o yollarda yürümeyeceksin; yürüyecekler başkalarıdır... Fakat varılacak yer bir, maksat bir, arzu da bir! Öyleyse neden ayrıcalıklar, neden aykırılıklar, neden ayrılışlar, kopuşlar neden?" (Sepetçioğlu, 2012: 100).

Bu uzun ve yoğun pasaj, Lakoff ve Johnson'ın (2005: 25) "Hayat bir yolculuktur" kavramsal metaforunu Türk-İslam düşüncesinin derinliğiyle harmanlayan eşsiz bir felsefi şiirseliğe ulaşmaktadır; yolun inişleri ve çıkışları, tükenip başkalarına devredilmesi ve "bizesiz" de var olmaya devam etmesi, ömrün geçiciliğini, nesilden nesile aktarılan ortak kaderi ve nihayetinde "varılacak yer bir" diyerek birliği öne çıkaran tasavvufî tevhid anlayışını aynı anda dile getirmektedir. Bu boyutuyla Yunus'un içsel yolculuğu, bireysel bir varoluş sorgulamasının çok ötesine geçerek evrensel bir hakikat arayışına dönüşmektedir.

Tarihsel ve Toplumsal Yolculuk: 13. Yüzyıl Anadolu'su

Sepetçioğlu'nun romanı, ferd olan Yunus'u ele alırken onu toplumdaki ve yaşadığı çağın ağır gerçekliğinden bütünüyle bağımsız kılmaz; aksine kahramanın iç yolculuğunu, 13. yüzyıl Anadolu'sunun siyasi kaosunun, toplumsal çöküşünün ve mânevî yalnızlığının tam ortasına yerleştirerek bireyin tarihle, tarihin bireyle nasıl iç içe geçtiğini ustalıkla göstermektedir (Pulat & Karacan Işık, 2020: 1991). Romanın geçtiği bu çağ; Moğol istilasının köyleri yakıp yıktığı, erkekleri angaryaya götürdüğü, güvenin ve dirliğin tükendiği, yoksulluğun ve köksüzlüğün halkın yüzüne yapıştığı bir dönemdir. Romanda bu çaresizlik şu sözlerle dile getirilir:

"Büyük oğul ile en küçükleri arasında iki yetişkin oğul daha vardı, onları Moğol angaryaya yazmıştı... Büyük oğul: 'Halbuki tırpan vakti' dedi; 'Arpa orak bekliyor, burçak dersen olanı yolacak adam aramakta; ürün ortalıkta yok, lakin harmanı düşüneceksin yine de... Ya biz? Biz kimden kimi çalacağız? Daha geçen yılın borcu var üstümüzde...' (Sepetçioğlu, 2012: 58).

Moğolların saldırıları sebebiyle Anadolu'da ne can ve mal güvenliği ne de insanın insana güveni kalmıştır. Yunus'un bir gece sığındığı köyde Moğollar baskın düzenlediğinde herkes duyar, ama kimse ses çıkarmaz; evler sağır ve dilsiz kesilir ve bu toplu suskunluk, yolda olanın yüz yüze geldiği en ağır sınavlardan birini oluşturur. Romanda bu donukluk ve utanç hâli şu sahneyle somutlaşır:

"Epeyce yaşlı baba sanki yeni uyanmış, olanlardan haberi yokmuş gibi öksüre tıksıra aşağıya indi; küçük oğul ahıra hayvanları yemlemeye çıktı. Az önceki o garip ölülük, utançlarını kendilerine saklayarak ağır ağır uyanıyordu; sanki az önce hepsi ölüydüler... Utançlarına dinliyorlardı." (Sepetçioğlu, 2012: 64).

Romanda siyasi düzlemdeki çürüme de erenlerin gözünden keskin bir dille aktarılmaktadır:

"Sinop'ta gördüğüm Pervane Muineddin Süleyman. Demire benziyor; erirse kıpkızıl su, elini sokamazsın kemiğinece eritir; erimezse kaskatı, alın yarar kan akıtır; soğuk üşütür... Kendinden gayrisinin sesini duymaz da işitmez de..." (Sepetçioğlu, 2012: 164).

"Karamanlı, gücünün yarısını Mısır'da Memlûk Sultan'ından almakta. Gücü dışarıdan gelenin çırası çabuk söner..." (Sepetçioğlu, 2012: 166).

Bu idarecilerin karşısına Sepetçioğlu, Yesevi ocağından gelen erenleri yerleştirir; Karaca Ahmet, Barak Baba, Abdal Musa ve Kumral Dede gibi isimler, güç ve iktidar değil hizmet ve irfan üzerine kurulu bir alternatif düzenin temsilcileridir:

"Bu gönül kuşu da tıpkı Sarı Saltuk'umuz gibi Geyikli'nin Hasan'ı gibi Yesi'deki ocağımızdan uçuruldu buralara kondu, konduruldu... Adına Kumral Dede derler, Erenimiz şu ara Ermeni Gediği'nin üst yanında ocağını yakmış; çevresini hem ısıtıyor, hem ısıtıyor. Buhara'dan, Yesi'den, Merv'den gelen zanaat ehli Alpler, erenler el veriyor, güçlendiriyor Dede'yi." (Sepetçioğlu, 2012: 161).

"Hem ısıtıyor hem ısıtıyor" ifadesi, erenlerin toplumsal işlevini iki boyutuyla özetler: aydınlatmak —bilgi vermek, irfan taşımak— ve sıcak tutmak —sevgi göstermek, dayanışma kurmak—; bu iki işlev, Moğol baskısının ışığı ve sıcaklığı ortadan kaldırdığı bir çağda erenlerin üstlendiği misyonun tam karşılığıdır. Böylece Yunus'un tarihsel ve toplumsal yolculuğu, dönemin siyasi çürümesi ile mânevî direnişin çatışması arasında anlam kazanır; bu yolculukta Yunus yalnızca bir birey değil, kendi gücü ve sorumluluğunca bu kolektif sınavda yer almak zorunda olan her bireyin sembolik temsilcisidir.

Tasavvufi Yolculuk: Miskin Yunus'un Pişme Süreci

Yolculuğun üçüncü ve en derin boyutu olan tasavvufi aşama, diğer iki boyutun —bireysel ve tarihsel— tamamladığı zeminle birlikte anlam kazanır; zira iç arınma olmadan hakikat yoluna girilmez, tarihsel sorumluluk taşınmadan ise yalnızca kendine kapalı bir tasavvuf deneyimi gerçek olgunluğa ulaşamaz. Tasavvufta seyr u sülûk, müridin bir müşşidin rehberliğinde nefsin mertebelerini tek tek aşarak Hakk'a ulaşmasını ifade eder (Öngören, 2012: 86); bu süreçte ham olan pişer, kirli olan arınır, çok olan bire iner ve bir olan her şeyin içinde bulunur; işte bu nihai dönüşüm "fenafillah" —Allah'ta yok olma— adını alır. Romanda Yunus'un pirin huzuruna çıkıp hemşerilerinin arzusunu iletmesi ve pirin nefes teklifini anlayamayarak buğdayda ısrar etmesi, onun seyr u sülûkun en başında, henüz "ham" olduğunun açık işaretidir. "Ham idüm ışk bişürdi" diyen Yunus, daha sonra bu ham-pişme diyalektiğini kendi şiirleriyle özetleyecektir (Tatcı, 1991: 51); ancak roman, bu şiirlerin yazılacağı olgunluğa henüz erişilmemiş bir Yunus'u sahneye koyar ve bu yapısal tercih, okuyucuya bir sonun değil bir başlangıcın hikâyesini sunmaktadır.

Tasavvufi yolculuğun özünü oluşturan teslimiyet ve sabır erdemini en yoğun biçimde somutlaştıran sahne, Yunus'un pirin kapısına geri dönüş anıdır. Büyük bir yanılmanın içinde olduğunun farkındadır; buna karşın küsüp çekilmez, savunmaya geçmez, kendini haklı çıkarmaya çalışmaz, aksine o eşikte "Bizim Yunus" diye çağırılacağı güne dek beklemeye koyulur. Bu bekleme edimi, tasavvuftaki "kapıda durma" makamının —hizmet, sabır ve nefsi küçümseme— romanın dilindeki yansımasıdır; dervişin kapıda durması yenilginin değil, iradesini müşşide teslim etmenin, "ben"den vazgeçmenin başlangıcıdır (Pala, 2005: 87). Yunus'un bu teslimiyetini derinleştiren şiir dizeleri, Sepetçioğlu tarafından roman içine bütünlüklük biçimde yerleştirilmiştir:

Her dem yüzüm yire uram Allah'uma şükür kılam Ben benliğüm dosta virem ne da'vî yâ destân ola 'Işka döyemedi özüm gensüzün açıldı râzum Yünus senün iş bu sözün 'âlemlere destân ola (Tatcı, 1991: 51).

Bu dizelerde katmanlı bir tasavvufi anlam haritası açılmaktadır: "yüzü yere urmak" —sürekli şükür hâlinde olmak— benliğin silinmesinin ilk adımı; "benliğini dosta vermek" —Allah'a teslim olmak— fena makamına ulaşmanın dili; "âşka döyememek" —ilahî aşkın dayanılmazlığı karşısında çaresiz kalmak— ise bu yolda yürümenin bedeli ve aynı zamanda ödülüdür. Sepetçioğlu, bu şiirleri roman içine yerleştirerek Yunus'un yaşadığı mânevî deneyimi hem tarihsel belgeler hem de edebi kurmaca aracılığıyla çift yönlü doğrulamaktadır. Yunus'un kendisine yakıştırdığı "miskin" sıfatı da bu çerçevede yeniden anlam kazanmaktadır: "miskinlik", bir küçümseme ya da geri çekilme değil, aksine dünyanın sahte güçlerinden, gösterişten ve iktidardan arınmış olmanın, yalın bir özgürlük hâlini benimsemenin adıdır. Tasavvuf geleneğinde bu hâl, "fakr" —mânevî yoksulluk, Allah'tan başka hiçbir şeye muhtaç olmama— kavramıyla karşılanır (Öngören, 2012: 104). Böylece tasavvufi yolculuk, bireysel yolculuğun içsel derinliğiyle ve tarihsel yolculuğun toplumsal ağırlığıyla örtüşerek romanın tüm anlam katmanlarını tek bir imgede —kapıda bekleyen, ham ama dürüst, yanılmış ama vazgeçmemiş Yunus figüründe— toplamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Mustafa Niyazi Sepetçioğlu'nun *Benim Adım Yunus Emre* romanı özelinde yapılan bu incelemede, eserdeki "yol" kavramının sadece bir yere gitmek olmayıp, bireyin varoluşunun şekillendiği, çok katmanlı ve çok yönlü bir metafor olduğu saptanmıştır.

Bireysel anlamda yolculuk, kahramanın kendiyile mücadelesini vererek kendini bulma serüvenidir. Çağın felsefi ve kültürel çalkantılarını yansıtan bir ayna olan romanda Yunus'u -kendini "ben"liği için- kavgacı ve bu kavgada defalarca tökezleyen ancak asla pes etmeyen bir yapı kurar. "Hayat bir yolculuktur" kavramsal metaforu, romandaki her durak ve her karşılaşmada anlam bulur; inişli çıkışlı yol bu kez ömrün gelip geçiciliğini ve insanın içinden geçtiği bu geçici sürekliliğe rağmen hayatında önemli bir şeyi var etmeye olan gayretini anlatan felsefi bir söyleme dönüşür.

Tarihî ve toplumsal açıdan ise yol, 13.yüzyıl Anadolu'sunda Moğol istilasının yarattığı karışıklık ortamında aidiyet ve kök salma arzudur. Romanda mekâna sinmiş yoksulluk ve toplumsal sarsıntılar, Yunus'un geliştirdiği dil sayesinde mânevî dil ve ortak çözüm zeminine taşınır. Erenler bu yolculukta dönemin insanını aydınlatan ve ısınan ocaklar olmuştken, kötü yöneticiler ve kötü niyetli istilacılar yolun önündeki en büyük engele dönüşürler. Böylece

sanatın bireysel anlamdaki yolculuğu, bir milletin tarih sahnesinde yaşadığı big dönemi de anlatmış olur. Yunus'un gittiği her şehir okuyucuya, onun o şehrin anlatıldığından bir şerhin satırına, yani dönemi gözlemleyen ve tanıklık eden herhangi bir adamın anısına baktığını anlatır.

Sonsuza kadar yoldaşlık etmek istediğini söyleyen Yunus'a "sepetten dolma miskin Yunus" diye cevap verir Sepetçioğlu. Çünkü Sepetçioğlu'nun "miskin Yunus'u, taklit kahramanlığın değil, gerçek tevazunun, şovun değil sabrın ve hizmetin sembolüdür. Pir teklifini anlamayan, köylülerin pirden beklediği faydayla pirin çağrısı arasında sıkışan Yunus'un kapıya Döngüsü, henüz yolun başında olduğunu gösterir bize; roman burada biter, yolculuk devam eder.

Çalışma, Sepetçioğlu'nun eserinin mevcut Yunus Emre romanları literatüründeki özgün değerini ortaya koyması bakımından bir alana katkıdır. Diğer pek çok biyografik kurmacanın aksine Sepetçioğlu, Yunus'u didaktik anlatı biçiminde daha çok ahlâk öyküsü anlatan bir masal kahramanı tarzında modellerken, bu romanda, evrensel bir hakikat arayışının canlı ve hata yapabilen öznesi olarak kurgulamaktadır. Çalışma, modern tarihî romanın geleneksel mistik temaları nasıl dönüştürdüğüne ilginç bir bakış açısı sunmakta ve ileride çalışılabilecek konulara da Sepetçioğlu'nun diğer nehir romanlarında yolculuk motifi bağlamında karşılaştırmalı incelenmesi veya Yunus Emre'yi konu alan farklı yazarların eserlerinde metaforik farklılaşmaların üzerine eğilmek gibi alanlar açmaktadır. Son olarak belirtmek gerekir ki Sepetçioğlu'nun Yunus Emre'ye ilgisi yalnızca bu romanla sınırlı değildir; yazarın aynı zamanda "Yunus Emre" adlı bir piyesi de bulunmaktadır. Bu tiyatro eserinin roman ile birlikte ele alınması, Sepetçioğlu'nun Yunus Emre yorumunun bütünü kavramak açısından ileriki çalışmalara verimli bir alan sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ayvazoğlu, B. (2017). *Yunus, ne hoş demişsin: Cumhuriyet sonrası Yunus Emre yorumları*. Kapı Yayınları.
- Erkmen, A. (2014). *Yunus Emre'nin hayatını konu alan biyografik romanlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökçek, F. (2005). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun tarihî romanları üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (17), 11-28.
- Gölpınarlı, A. (1961). *Yunus Emre ve tasavvuf*. Varlık Yayınları.
- Karacan Işık, S. (2019). Ağır Roman'dan Buzdan Kılıçlara; yeraltının kahramanlarına dair bir inceleme. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 46-56.
- Köprülü, M. F. (2003). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. Akçağ Yayınevi.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (G. Y. Demir, Çev.). Paradigma Yayınları.
- Moran, B. (2004). *Türk romanına eleştirel bir bakış I*. İletişim Yayınları.
- Ocak, A. Y. (1983). *Bektaşî menâkıbnâmelerinde İslam öncesi inanç motifleri*. Enderun Kitabevi.
- Öngören, R. (2012). *Tasavvuf*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Pala, İ. (2005). *Ansiklopedik Divan şiiri sözlüğü*. Kapı Yayınları.
- Pulat, A. & Karacan Işık, S. (2020). Edebi şiddet: Roman ve şiddet ilişkisi üzerine teorik bir değerlendirme. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(37), 1990-2008.
- Sepetçioğlu, M. N. (2012). *Benim adım Yunus Emre*. İrfan Yayıncılık.
- Tatçı, M. (1991). *Yunus Emre divanı*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tekin, M. (2002). *Roman sanatı: Form ve teknik*. Ötüken Yayınları.